

PRILOG 2

za IV. Razred
Zanimanje : EKONOMIST / ICA

Nastavno pismo:

NASTAVNI PREDMET

STATISTIKA

Nastavna cjelina:

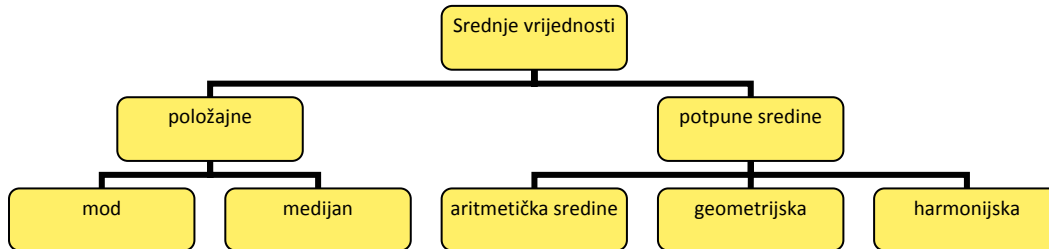
Srednje vrijednosti

Autor: Suzana Mikulić

Split, 2009.

3.Srednje vrijednosti

Srednje vrijednosti su konstante kojima se predočuju nizovi varijabilnih podataka. To su vrijednost statističkog obilježja oko koje se grupiraju podaci statističkog niza. Razlikuju se prema načinu određivanja, svojstvima i mogućnostima primjene.

3.1. Mod

Mod je oblik kvalitativnog ili kvantitativnog obilježja koji se najčešće pojavljuje, odnosno oblik obilježja s najvećom frekvencijom. Kod nominalnih obilježja mod se određuje brojanjem.

Primjer :

Podaci o prodaji sportskih majica Polet. Model je u tri boje: bijelo (A), crna (B) i siva (C). Evidencije u jednom tjednu prodaje su:

A C C A B A C A B C A A B B C B A A C C B A A B C C B C A A

Znači prodano je 30 majica, 12 bijelih, 8 crnih i 10 sivih.

Mod je "bijela boja" jer se taj oblik nominalnog obilježja pojavljuje s najvećom frekvencijom.

$M_o = \text{bijela boja}$

Primjer – grupirani kvalitativni podaci:

Učenici prema ocjenama iz statistike

Ocijena	Broj učenika
nedovoljan	10
dovoljan	50
dobar	75
vrlo dobar	32
odličan	7
ukupno	174

Najveća frekvencija u nizu je 75, a nasuprot njoj je oblik obilježja "dobar". Prema tome je $M_o = \text{dobar}$

Primjer – negrupirani podaci numeričkog prekidnog obilježja:

Broj odsutnih s nastave u jednom danu u 30 razreda srednje škole

2 3 3 7 6 3 2 4 5 1 5 2 3 1 1 3 1 2 4 3 4 7 2 1 3 4 2 2 7 2

Grupiranjem ovih podataka dobivena je distribucija:

Broj odsutnih x_i	Broj razreda f_i
1	5
2	8
3	9
4	4
5	2
6	1
7	1
Ukupno:	30

Najveća frekvencija u nizu je 9 i pripada obliku numeričkog obilježja 3, pa je $M_o = 3$ odsutna.

Toga dana najčešće su po razredu bila odsutna 3 učenika.

U distribuciji frekvencije s razredima mod se ne može pronaći na opisani način jer nisu poznate vrijednosti obilježja svake jedinice. Zbog toga najprije utvrđujemo **modalni razred**.

- u distribuciji frekvencije s jednakim veličinama razreda, modalni je razred onaj s najvećom frekvencijom
- u distribuciji frekvencije s razredima nejednakih veličina, modalni je razred onaj s najvećom korigiranom frekvencijom

Za računanje moda rabi se izraz:

$$M_o = L_i + \frac{(b - a)}{(b - a) + (b - c)} * i$$

Li- donja prava granica modalnog razreda

b- najveća korigirana frekvencija (tj. frekvencija)

a- korigirana frekvencija ispred frekvencije modalnog razreda

c- korigirana frekvencija iza frekvencije modalnog razreda

i – veličina modalnog razreda

Primjer: Zaposleni u hotelima i restoranima u RH prema starosti, stanje 31.ožujka 2002.

Starost	Broj zaposlenih	Veličina razreda	Korigirane frekvencije
18-25	2193	7	313,3
25-35	6439	10	643,9
35-40	4867	5	973,4
40-45	5992	5	1198,4 a
45-50	6949	5	1389,2 b
50-(70)	6246	20	312,3 c
Ukupno:	32683	-	-

Najčešća starost zaposlenih u hotelima i restoranima u RH 31.ožujka 2002. godine bila je 45,75 godina.

Grafički prikaz moda

Distribucija se prikazuje histogramom na kojemu je naznačen položaj moda.

3.2. Medijan

Medijan je vrijednost obilježja koja uređeni niz podataka dijeli na dva istobrojna dijela. Utvrđuje se samo za numeričke i redosljedne nizove.

Negrupirani podaci

- potrebno je najprije poredati podatke prema veličini od najmanjeg do najvećeg
- bitno je utvrditi da li je broj podataka paran ili neparan

Primjer: ako je paran broj podataka

- 26 potrošača ocijenilo je BONO sok od 1-10
- X_i : 1 2 2 3 3 3 4 4 4 5 5 6 6 6 7 7 7 7 8 8 8 9 9 10 10
- $N=26$ paran broj
- medijan je jednak poluzbroju vrijednosti obilježja središnjih dvaju članova uređenog niza

$$M_e = \frac{x_{r_1} + x_{r_2}}{2} \quad r_1 = \frac{1}{2}N \quad r_2 = \frac{1}{2}N + 1 \quad M_e = \frac{6+6}{2} = 6$$

Tumačenje: polovina anketiranih ili 50% ocijenili su BONO sok ocjenom 6 i manje od 6, a druga polovica sa ocjenom većom od 6

Primjer: broj podataka neparan

- X_i : 2 2 2 3 3 3 4 4 4 5 5 6 6 6 7 7 7 7 8 8 8 9 9 9
- $N=23$ neparan broj
- r – redni broj podataka

$$r = \frac{N+1}{2} = \frac{23+1}{2} = 12 \quad M_e = x_r = x_{12} \quad M_e = 6$$

Medijalna ocjena je 6.

Distribucija frekvencije

- potrebno je formirati kumulativni niz
- odrediti r -tu jedinicu
- pronaći kumulativnu frekvenciju koja obuhvaća r -tu jedinicu
- utvrditi vrijednost prekidnog obilježja kojoj pripada spomenuta kumulativna frekvencija tj. medijan distribucije

Primjer: distribucija frekvencije – N paran broj

Ocijena	Broj potrošača	Kumulativni niz
1	1	1
2	2	3
3	3	6
4	3	9
5	2	11
6	3	14
7	4	18
8	3	21
9	3	24
10	2	26
Ukupno:	26	-

Potrebno je formirati kumulativni niz i odrediti r-tu jedinicu.

$$r_1 = \frac{1}{2}N = \frac{26}{2} = 13 \quad r_2 = \frac{1}{2}N + 1 = 14$$

Medijan je poluzbroj ocjena 13og i 14og potrošača.

$$M_e = \frac{x_{r_1} + x_{r_2}}{2} = \frac{x_{13} + x_{14}}{2} = \frac{6 + 6}{2} = 6$$

Medijalna ocjena je 6.

Primjer: distribucija frekvencije – N neparan broj

Ocijena	Broj potrošača	Kumulativni niz
2	2	2
3	3	5
4	3	8
5	2	10
6	3	13
7	4	17
8	3	20
9	3	23
Ukupno:	23	-

Potrebno je formirati kumulativni niz te odrediti r-tu jedinicu. Nakon toga treba pronaći prvu kumulativnu frekvenciju koja obuhvaća r-tu jedinicu.

$$r_2 = \frac{1}{2}(N + 1) = \frac{24}{2} = 12 \quad M_e = x_r \quad M_e = x_{12} = 6$$

Vrijednost prekidnog obilježja kojoj pripada spomenuta kumulativna frekvencija je medijan distribucije.

Distribucija frekvencija s razredima

- potrebno je odrediti kumulativni niz
- potrebno je utvrditi medijalni razred –onaj gdje frekvencija prvi put obuhvaća vrijednost (ako je N paran broj) ili $\frac{N}{2}$ (ako je N neparan broj) $\frac{N + 1}{2}$
- medijan izračunavamo izrazom

$$M_e = L_1 + \frac{\frac{N}{2} - \sum f_i}{f_{med}} * i$$

L1- donja granica medijalnog razreda

$\sum f_i$ - zbroj frekvencija do medijalnog razreda (kumulativna frekvencija ispred kumulativne frekvencije medijalnog razreda)

f_{med} - frekvencija medijalnog razreda

i – veličina medijalnog razreda

Primjer: Sklopljeni brakovi u RH u 2002.god. prema starosti nevjeste

Starost nevjeste	Sklopljeni brakovi	Kumulativni niz	Veličina razreda
X_i	f_i	K_i	i
15-20	2263	2263	5
20-25	8661	10924	5
25-30	6895	17879	5
30-35	2446	20265	5
35-45	1456	21721	10
45-80	1073	22794	35
Ukupno:	22794	-	

$$N/2=22794/2=11397$$

$$M_e = L_1 + \frac{\frac{N}{2} - \sum f_i}{f_{med}} * i = 25 + \frac{11397 - 10924}{6895} * 5 = 25,34$$

Tumačenje: Kod polovine sklopljenih brakova u RH u 2002. god. nevjesta je imala 25,34 godina i manje, dok je kod preostale polovine brakova nevjesta bila starija od 25,34 godine.

Grafički prikaz medijana

- postupak se temelji na uporabi linijskog grafikona kumulativnog niza
- prikaz se zove **KUMULANTA**

3.3. Aritmetička sredina

Aritmetička sredina pripada skupini potpunih srednjih vrijednosti i najčešće se upotrebljava. Ona je omjer zbroja svih vrijednosti numeričkog obilježja jednog niza i broja elemenata tog niza. Zbroj vrijednosti numeričkog niza nazivamo još **TOTAL**, pa je aritmetička sredina omjer totala i broja članova niza.

Negrupirani podaci

Aritmetička sredina negrupiranih podataka naziva se još **jednostavna aritmetička sredina** i računa se formulom

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^N X_i}{N} = \frac{X_1 + X_2 + \dots + X_N}{N}$$

Primjer: negrupirani podaci

Npr. blagajnička vrpca u prodavaonici prehrambenih proizvoda sa slijedećim iznosima

X_i : 107,86 42,78 25,63 73,21 98,76 152,38 38,96 67,13 109,76 54,33

$N=10$

$\Sigma x_i=770,8$

$$\bar{X} = \frac{\sum X_i}{N} = \frac{770,8}{10} = 77,08$$

Tumačenje: prosječni dnevni račun prodaje iznosi 77,08 Kn (najmanji račun iznosi 25,63, najveći 152,38, aritmetička sredina je između tih vrijednosti).

Grupirani podaci

Aritmetička sredina grupiranih podataka naziva se **vagana ili ponderirana aritmetička sredina**. Pri računanju aritmetičke sredine distribucije frekvencije nije nužno raspolagati frekvencijama, dopuštena je upotreba relativnih frekvencija.

Vagana ili ponderirana aritmetička sredina računa se formulom:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^k f_i x_i}{\sum_{i=1}^k f_i} = \frac{f_1 x_1 + f_2 x_2 + \dots + f_k x_k}{f_1 + f_2 + \dots + f_k} = \frac{f_1 x_1 + f_2 x_2 + \dots + f_k x_k}{N}$$

Primjer: grupirani podaci

Učenici srednje ekonomske škole u gradu S, razred d, šk.god.2003/2004.

Završna ocjena	Broj učenika	Stupac 2x1
x_i	f_i	$f_i x_i$
2	8	16
3	13	39
4	7	28
5	2	10
Ukupno:	30	93

Izvor: Podaci su simulirani

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^k f_i x_i}{\sum_{i=1}^k f_i} = \frac{f_1 x_1 + f_2 x_2 + \dots + f_k x_k}{f_1 + f_2 + \dots + f_k} = \frac{8 \cdot 2 + 13 \cdot 3 + 7 \cdot 4 + 2 \cdot 5}{8 + 13 + 7 + 2} = \frac{93}{30} = 3,1$$

Tumačenje: Prosječna završna ocjena iz predmeta Statistika za izabranih 30 učenika je 3,1.

Distribucija frekvencije s razredima

Ovdje aritmetičku sredinu računamo kao vaganu aritmetičku sredinu u kojoj su ponderi frekvencije ili relativne frekvencije, a vrijednosti obilježja u razredima dane su razrednim sredinama.

Primjer: distribucija frekvencije s razredima – neprekidno numeričko obilježje (razredi nisu jednakih veličina)

Zaposlene žene u građevinarstvu u RH 31.03.2002.

Starost	Broj žena	Razredna sredina	Stupac 3x2	Relativna frekvencija	Stupac 5x3
xi	fi	xi	fi xi	fri	fri xi
(18)-25	597	21,5	12835,5	7,271	156,321
25-30	1042	27,5	28655,0	12,690	348,983
30-35	1113	32,5	36172,5	13,555	440,537
35-40	1355	37,5	50812,5	16,502	618,834
40-45	1691	42,5	71867,5	20,594	875,259
45-50	1436	47,5	68210,0	17,489	830,715
50-56	977	57,5	56177,5	11,899	684,174
Ukupno:	8211	-	324731,0	100	3954,823

Izvor: Statistički ljetopis RH, 2003. god., str.142

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^k f_i x_i}{\sum_{i=1}^k f_i} = \frac{f_1 x_1 + f_2 x_2 + \dots + f_7 x_{k7}}{f_1 + f_2 + \dots + f_7} = \frac{324731}{8211} = 39,55$$

Kod distribucije frekvencije s razredima gdje veličina razreda je različita od 1 , izračunata aritmetička sredina je procjena (za xi uzeta je razredna sredina).

tumačenje: Prosječna starost žena zaposlenih u građevinarstvu RH je 39,55 godina.

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^k fr_i x_i}{\sum_{i=1}^k fr_i} = \frac{fr_1 x_1 + fr_2 x_2 + \dots + fr_7 x_{k7}}{fr_1 + fr_2 + \dots + fr_7} = \frac{3954,823}{100} = 39,55$$

Ako se umjesto apsolutnih , zadane relativne frekvencije dobit ćemo jednak rezultat.

Pitanja i zadaci za vježbu:

1. Nabroji srednje vrijednosti _____
_____
2. Što je mod i kako se tumači? _____
_____
3. Što je medijan i kako se tumači? _____
_____
4. Što je aritmetička sredina i kako se tumači? _____
_____

5. Izvršili smo mjerenje učenika u razredu prema težini. Podaci su bili:
50	52	54	42	48	48	53	54	57	59	62
43	47	64	42	41	45	47	48	52	53	59

iz negrupiranih podataka izračunaj srednje vrijednosti i tumači dobivene vrijednosti.

6. Za distribuciju obrtničkih radionica prema broju zaposlenih u Splitsko dalmatinskoj županiji izračunate su ove veličine:

$$\bar{x} = 5 \quad M_o = 5 \quad M_e = 5 \quad N = 256$$

tumači izračunate veličine _____

7. Nepismeno stanovništvo staro 10 i više godina u Splitu bilo je:

Starost u godinama	Broj nepismenih u 000
10-15	17
15-20	23
20-30	62
30-40	92
40-50	280
50-80	520

Izračunaj srednje vrijednosti i objasni dobivene rezultate

LITERATURA:

Hrvoje Šošić: Statistika

SADRŽAJ

3.1.Mod.....	2 - 4
3.2.Medijan.....	4 - 8
3.3.Aritmetička sredina.....	8 - 10
Pitanja i zadaci za vježbu.....	11
Literatura.....	12
Sadržaj.....	12